

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI
CATEDRA ȘTIINȚE SOCIOUMANE

Ion Ciobanu

Ghid metodic privind elaborarea și scrierea proiectelor
la disciplina *Managementul proiectelor europene*

Aprobat:

la ședința Catedrei Științe Socioumane

Proces verbal nr. 5 din 27.03.2013

la ședința Consiliului Profesorat al Facultății

Psihologie și Asistență Socială,

Proces verbal nr. 6 din 29.04. 2013

Bălți – 2013

CZU

Autor:

Ion CIOBANU, dr., lect.sup.univ. _____

Capitolul 8 Prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare – Lina MIHALUȚA, director adjunct, Biblioteca Științifică, Anna NAGHERNEAC, bibliotecar principal

Recenzenți :

Valeriu CAPCELEA, dr. hab., conf.univ.

Igor COJOCARU, dr., lect. sup. univ.

Aprobat:

la ședința Catedrei Științe Socioumane

Proces verbal nr. 5 din 27.03. 2013

la ședința Consiliului Profesoral al Facultății

Psihologie și Asistență Socială,

Proces verbal № 6 din 29.04.2013

Descriere CIP a Camerei Naționale a Cărții

Ciobanu, Ion. Ghid metodic privind elaborarea și scrierea proiectelor la disciplina *Managementul proiectelor europene* / I. Ciobanu ; prez. bibliogr.: L. Mihaluța, A. Nagherneac ; rec. : V. Capcelea, I. Cojocaru ; Univ. de Stat „Alec Russo”. - Bălți: Print Caro, 2013 .- 48 p.

CUPRINS

Introducere.....	4
1. Alegerea temei proiectului.	5
2. Documentarea și prelucrarea datelor și informațiilor.....	6
3. Structura proiectului.	6
3.1.1. Elaborarea studiului de fezabilitate.	7
3.1.2. Etape și forme de elaborare și implementare ale proiectelor.....	8
4. Metodele de cercetare științifică (empirică și teoretică).....	11
4.1.1. Metoda cadrului logic.	11
4.1.2. Analiza S.W.O.T.	17
4.1.3. Diagrame cu bare (Gant).	21
5. Redactarea proiectului.....	23
6. Prezentarea și susținerea proiectului.....	23
7. Evaluarea proiectului.	23
BIBLIOGRAFIA.	24
8. Prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare în baza Standardului SM ISO 690: 2012.	25
ANEXA 1	48

Introducere

Cursul „**Managementul proiectelor europene**” constituie o disciplină relativ nouă, având un statut aparte în cadrul științelor umanistice. De altfel, cursul studiază fondarea comunității europene și cooperarea dintre acestea în cadrul proiectelor comune.

Disciplina presupune studierea proiectelor europene, dar accentul se pune pe analiza modalităților de elaborare și scriere ale proiectelor în cadrul programelor la care Republica Moldova poate aplica (proiecte științifice, culturale, economice, sociale etc.).

Actualmente, Republica Moldova este angajată în cadrul mai multor proiecte europene, fapt care determină, în mare parte, procesul de integrare europeană.

În acest context, se poate evidenția lipsa materialelor didactice și disciplinelor în domeniu, fapt care prezintă dinamica relațiilor UE - Republica Moldova în mod insuficient. Disciplina în cauză are ca scop să completeze cunoștințele studenților prin prisma proiectelor finanțate de instituțiile europene.

Cursul are ca scop să completeze cunoștințele studenților și să dezvolte abilitățile în materie de PROIECT: (P)lanificare; (R)esurse; (O)rganizare; (I)novație; (E)chipă; (C)osturi și (T)imp.

Suportul teoretic și practic al disciplinei este asigurat prin cercetarea proiectelor deja implementate sau fiind în curs de realizare din Republica Moldova, dar și prin analiza literaturii în domeniu, apărute în Uniunea Europeană.

Tot mai multe organizații încep să acorde o foarte mare importanță conceptelor și tehnicilor, instrumentelor și metodelor științifice de management, între care un loc important revine managementului proiectelor.

Managementul proiectelor în forma sa timpurie se concentra mai mult pe furnizarea de informații referitoare la planificare și resurse. Aceste informații au fost preluate și utilizate ulterior în managementul proiectului în forma sa modernă, ce urma să se dezvolte cu repeziciune mai ales după anii 90.

Tot în acești ani se remarcă o creștere a eforturilor de definire a sistemului teoretic al managementului proiectelor și de a-l exprima sub formă de cărți, ghiduri, studii, standarde.

Actualmente, Republica Moldova este angajată în cadrul mai multor proiecte, fapt care determină, în mare parte, procesul de integrare europeană.

Astfel, cursul *managementul proiectelor europene* are la bază dezvoltarea cunoașterea teoretică a noțiunii de proiect și terminologiei în domeniu precum și posedarea competențelor de elaborare a proiectelor, inclusiv formularea scopului, obiectivelor, indicatorilor de performanță, prin facilitarea schimbului de cunoștințe

și practici în domeniul elaborării, managementului, și evaluării proiectelor, precum și prin formarea unei atitudini constructive față de procesul de elaborare a proiectelor în cadrul și de către instituțiile publice.

Sub aspect empiric, proiectul este o lucrare, elaborată în baza unei teme (de regulă, de cercetare) și care cuprinde metode, instrumente și tehnici necesare realizării acesteia.

Întru realizarea unui proiect, masterandul este obligat să realizeze următoarele criterii:

- a) să sistematizeze datele necesare elaborării proiectului;
- b) să posede tehnici și metode necesare în vederea elucidării problemei propuse pentru soluționare;
- c) să îmbine atât cunoștințe teoretice, cât și empirice pentru realizarea scopului și obiectivelor propuse.

Conducătorului proiectului, în acest context, îi revin următoarele atribuții:

- a) să stabilească direcțiile prioritare ale temelor propuse pentru cercetare;
- b) să coordoneze și să consulte masterandul în procesul de analiză și cercetare;
- c) să evalueze rezultatele cercetării în cadrul proiectului.

Proiectul va fi structurat pe următoarele etape:

- 1) alegerea temei proiectului;
- 2) prelucrarea datelor și informațiilor care contribuie la elucidarea și soluționarea problemei cercetate în cadrul proiectului;
- 3) stabilirea structurii proiectului;
- 4) redactarea proiectului;
- 5) susținerea publică a proiectului.

Managementul proiectelor se adresează celor interesați de însușirea cunoștințelor manageriale, pentru valorificarea oportunităților din zona europeană a cercetării și asigură pregătire teoretică de bază în domeniul MP, precum și pregătire aplicativă în domeniul managementului proiectelor naționale, europene sau internaționale.

1. Alegerea temei proiectului

Temele de cercetare alese pentru realizarea unui proiect sunt înaintate de profesor, însă pot fi revăzute și adaptate la interesele și preocupările ale masterandului.

La alegerea temei proiectului, masterandul va lua în considerație posibilitățile de documentare.

2. Documentarea și prelucrarea datelor și informațiilor

După alegerea temei de cercetare a proiectului, masterandul se va informa despre monografii, manuale, articole și alte materiale științifice, inclusiv surse internet. Masterandul va evita plagiatul și compilările de material respectând drepturile de autor conform legislației în vigoare.

Referințele bibliografice trebuie să corespundă standardelor ISO (A se vedea mai detaliat la Anexa 2).

3. Structura proiectului

Structurarea proiectului constă într-o succesiune de evenimente care sunt legate între ele și se succed logic, începând cu definirea proiectului, a obiectivelor și finalizând cu monitorizarea și evaluarea proiectului. În acest context, proiectul va cuprinde următoarele etape și forme de elaborare și implementare:

1. Informații de bază – conține informația generală privind descrierea organizației care aplică și solicită finanțarea unui proiect, datele despre persoana cu funcție de conducere a organizației, statutul, activitățile și experiența organizației în elaborarea proiectelor.

2. Scopul și obiective – scopul proiectului rezidă în înaintarea spre soluționare a unei probleme generale. Recomandăm ca în textul scopului să fie reflectate explicit problema socială majoră, grupul țintă și locul intervenției.

Obiectivele propun soluționarea unor probleme intermediare/specifice.

Obiectivele generale se referă la schimbări intermediare într-o localitate distinctă și într-o perioadă determinată de timp. Obiectivele trebuie să fie specifice, măsurabile, realiste, temporale și adecvate scopului și activităților organizației.

3. Descriere proiect – constă în reflectarea succintă a problemei propuse spre realizare și trebuie să conțină următorii itemi: justificarea temei alese, actualitatea problemei, ipotezele, activitățile, rezultatele și produsele preconizate.

4. Aranjamente de implementare – stabilirea planului calendaristic de implementare a activităților și termenilor de timp clare pentru realizarea proiectului (se recomandă utilizarea diagramei Gantt).

5. Buget - presupune cheltuielile ce țin de implementarea proiectului, printre care putem menționa: costuri directe (cheltuieli alimentare, salarii, onorarii, diurne echipament, birotică și consumabile, călătorii, servicii contractuale ș.a.) și indirecte (de ex.: arendarea sau întreținerea biroului, cheltuieli legate de personalul executiv ș.a.). În unele cazuri, finanțatorul solicită ca bugetul să fie însoțit de o explicație detaliată (buget narativ).

6. Monitorizarea și controlul proiectului – monitorizarea și controlul proiectelor este realizat de echipa implicată în proiect (personalul-cheie). Este obligatoriu ca personalul-cheie să fie calificat, iar responsabilitățile echipei să fie delimitate.

7. Auditul și evaluarea proiectului– acest compartiment va oferi datele privind măsurarea rezultatelor, ca urmare a realizării activităților preconizate în proiect.

8. Anexe– se presupune includerea informației ce nu se încadrează în itemii sus-menționați.

Aceste etape, de regulă, sunt transpuse în **formularul de aplicare al proiectului**. Este necesar de menționat că, din punct de vedere structural, formularele de aplicare se aseamănă în mare parte, însă există și unele trăsături specifice în dependență de tipul proiectului și volumului de finanțare solicitat.

3.1.1. Elaborarea studiului de fezabilitate

În general, un studiu de fezabilitate precede dezvoltarea tehnică și punerea în aplicare a proiectului. Cu alte cuvinte, un studiu de fezabilitate este o evaluare sau analiză a impactului potențial al unui proiect propus. Scopul principal unui studiu de fezabilitate este de a evalua viabilitatea activității propuse.

Pentru ca decizia finală privind viabilitatea proiectului investițional să fie bine fondată se folosește logica expusă prin acronimul TELOS(...)¹:

1. **T– tehnic:** se analizează dacă proiectul este realizabil din punct de vedere tehnic/ tehnologic.

2. **E- Economic:** trebuie să fie apreciat- sunt resurse suficiente pentru implementarea unui asemenea proiect ori nu? Va fi profitabil sau va fi generator de pierderi? În acest context, se poate menționa analiza cea mai complexă, care devine tot mai uzabilă- analiză cost/ beneficiu și care prezintă o procedura multidimensională de determinare a beneficiilor economice, sociale etc.

3. **L- Legal:** sunt respectate toate normele juridice? Expertiza unui specialist în domeniu va elucida posibilele conflicte juridice care pot crea impedimente în implementarea ideii de proiect.

4. **O- Organizațional:** este beneficiarul de proiect pregătit pentru a implementa un proiect de asemenea anvergură? În aria respectivă de analiză se elucidează cât de bine și operativ se înlătură problemele „în sistem”, SF-urile pot include chiar investigații de fundal care indică asupra faptului cât de ușor se reacționează la șocurile externe și cum se valorifică oportunitățile apărute istoric.

¹ COROBCEANU, Stela, ANDRIUȚĂ, Liviu. Esența studiului de fezabilitate. Bălți: Tipogr.din Bălăi, 2011. pp.10-11 ; http://adnord.md/public/files/brosuri/Esenta_studiului_de_fezabilitate_brosura_ADR_Nord.pdf

5. **S- Planificare:** sistemică, bazată pe un plan minuțios („scheduling” în versiunea originală engleză). Un proiect va eșua în cazul în care ideea viabilă este implementată prea lent și nu se va realiza în timp util. De aceea la acest compartiment de analiză se estimează cât ar dura procesul de pregătire și cât de realistic/ ambițios pare planul de implementare a proiectului.

Astfel, studiul de fezabilitate reprezintă examinarea realității de executare a proiectului.

Structura studiului de fezabilitate trebuie concepută în scopul de a reflecta cât mai favorabil punctele tari ale proiectului și de a indica măsurile cele mai potrivite pentru evitarea punctelor slabe. Ca urmare, structura studiului nu poate fi una fixă, aceasta necesitând adaptări care să țină cont de preponderența unor factori speciali.²

3.1.2. Etape și forme de elaborare și implementare ale proiectelor

Planificarea proiectului constă într-o succesiune de evenimente care sunt legate între ele și se succed logic, începând cu definirea proiectului, a obiectivelor și finalizând cu monitorizarea și controlul proiectului.

Pașii tipici ai planificării unui proiect constau în etape ce produc ieșiri:

Etape Ieșiri:

- Structurare- Livrări și sarcini
- Dimensionare- Atribuirea activităților
- Estimare- Costuri și ipoteze
- Programare- Grafice Gantt și Pert
- Alocarea resurselor- Resurse
- Riscuri- Registrul riscurilor
- Finalizare- Planuri finalizate

Pentru o bună definire a cadrului unui proiect se elaborează planul de management al proiectului, document ce identifică toate necesitățile proiectului.

Acesta constituie documentul de inițializare al proiectului și descrie modul în care va fi gestionat proiectul.³

Expertul Centrului de analiză și consultanță Adept, Ina Gutium, propune să ne axăm atenția pe cele mai frecvente greșeli la scrierea proiectelor, după cum urmează⁴:

² SOROCEAN, Chiril, ș.a. Managementul proiectelor : (Identificarea surselor financiare și elaborarea proiectelor). Ch. : Evrica, 2004, pp. 71- 72.

³ STEFANESCU, Daniela. Managementul proiectelor europene, București : Ed. Fundatia România de Măine, 2006, pp. 4-6.

⁴ GUTIU, Ina. 13 cele mai frecvente greșeli la scrierea proiectelor[on-line] [citat o5.01 2013]. Disponibil: <http://www.civic.md/util/fundraising/1620-13-cele-mai-frecvente-greseli-la-scrierea-proiectelor.html>

1. Nerespectarea instrucțiunilor de scriere a cererilor de finanțare: Cererea de finanțare nu corespunde cerințelor înaintate de finanțator, în special în ce privește volumul, formatul, numărul de pagini- în consecință, cererea este calificată drept necorespunzătoare și nici măcar nu este citită.

2. Lipsa unor componente: O componentă a cererii de finanțare, spre exemplu anexele, scrisoarea de recomandare, notele la buget, care este cerută de finanțator, lipsește. Agenția finanțatoare poate să mai dea solicitantului o șansă de a depune documentele lipsă, dar poate declara propunerea drept necorespunzătoare și nu o va examina.

3. Descrierea proiectului nu este în ordinea corespunzătoare sau secțiunile au o altă denumire: Descrierea proiectului nu este prezentată în ordinea cerută de finanțator, sau secțiunile au o altă denumire decât cea folosită de finanțator- astfel încât celor care examinează cererea de finanțare le este foarte greu să găsească informația necesară.

4. Informația lipsește sau este prezentată ne la locul ei: Informația pe care finanțatorul cere să fie inclusă într-o secțiune anumită (și de obicei este prezentată sub forma unei liste) este prezentată în secțiunea greșită, acolo unde i se pare autorului proiectului că e mai relevantă, sau în genere este omisă. Cei care examinează cererea de finanțare nu găsesc informația cerută și proiectul pierde din punctaj.

5. Nefolosirea terminologiei indicate: În cererea de finanțare este folosită o altă terminologie decât cea din ghidul de scriere a proiectului eliberat de finanțator, spre exemplu grup-țintă/ audiența; context/ descrierea problemei/ justificarea proiectului etc. În consecință, se creează impresia că proiectul nu a fost scris special pentru finanțatorul respectiv, și iarăși proiectul pierde din punctaj.

6. Lipsa referințelor: Datele sînt folosite fără a preciza că sînt citate și sursele din care au fost preluate. Proiectul este argumentat în termeni foarte vagi și nu specifici. Datele folosite nu inspiră încredere celor care examinează proiectul, și deci punctajul proiectului este foarte scăzut.

7. Cererea de finanțare nu corespunde criteriilor de evaluare: Unele ghiduri de scriere a cererii de finanțare indică anumite limite, spre exemplu numărul de pagini pentru fiecare secțiune. Deseori cererile de finanțare nu depășesc numărul maxim de pagini, în schimb numărul de pagini alocat fiecărei secțiuni nu corespunde criteriilor de evaluare. Sînt alocate prea multe pagini secțiunilor pentru care normal ar fi nevoie de cîteva paragrafe, și prea puține secțiunilor de bază- în cazul acesta se scade din punctaj (ex. Descrierea problemei- cîteva pagini, iar planul de activități- cîteva paragrafe).

8. Descrierea neclară sau redactarea proastă: Cererile conțin greșeli de tipar, structuri de frază greșite, indicii de proastă redactare sau lipsă a controlului calității, dând astfel impresia că organizației solicitante nu-i pasă de proiect. Unii dintre cei care examinează cererile de finanțare pot crede că neglijența în scrierea cererilor înseamnă neglijența în lucrul cu beneficiarii sau în activitate- în cazul acesta organizația solicitantă își pierde credibilitatea în ochii finanțatorului.

9. Obiective neclare sau nemăsurabile: Cererea de finanțare nu cuprinde obiective măsurabile, adică obiectivele se bazează pe rezultate cum ar fi numărul de beneficiari ai activităților și nu pe impactul acestora cum ar fi spre exemplu schimbările dorite în nivelul de sănătate a beneficiarilor, sau, să zicem, accesul lor la servicii etc. În acest caz atât descrierea proiectului, planul de activități, cât și planul de evaluare vor primi un punctaj mai mic, deoarece toate aceste componente se bazează pe obiective.

10. Plan de evaluare slab: Planul de evaluare nu prevede un plan practic și foarte specific ce ar permite finanțatorului să determine dacă proiectul și-a atins scopurile și rezultatele scontate și/sau dacă a produs impactul dorit pentru beneficiari sau comunitate. În general, planul de evaluare este vag, nu sînt arătați indicatorii de evaluare sau acțiunile ce vor fi întreprinse după încheierea proiectului. Deci nu este clar dacă organizația solicitantă are capacitatea să planifice și să efectueze evaluarea- ca rezultat, punctajul este scăzut.

11. Inconsistența în cererea de finanțare: Cererea de finanțare conține partea narativă, planul de lucru și bugetul. Posibil, la aceste componente de bază au lucrat persoane diferite și nu a fost destul timp pentru a le revizui corespunzător, astfel încît există neconcordanțe între ele. Unele dintre aspectele metodologice nu se regăsesc în planul de lucru, personalul menționat în partea narativă nu se regăsește în buget etc. Cererea de finanțare este inconsistentă și iarăși primește un punctaj scăzut.

12. Probleme la buget: Bugetul nu se potrivește, costurile sînt indicate la alte categorii, sau nu există note la buget. Chiar dacă descrierea proiectului este clară și convingătoare, bugetul dă impresia că a fost făcut prea repede și fără silință, astfel întregul proiect pierde din credibilitate.

13. Cererea de finanțare ajunge cu întârziere: Cererea de finanțare nu ajunge sau nu este depusă pînă la data-limită stabilită de finanțator. În acest caz ea poate fi trimisă organizației înapoi fără a mai fi deschisă.

Reieșind din cele menționate mai sus, considerăm că este necesar de memorat cele mai frecvente erori precum ar fi: structurarea eronată a proiectului, alegerea unei teme depășite, utilizarea incorectă a instrumentelor de cercetare și

metodologiei, elaborarea haotică a activităților, planificarea neargumentată a bugetului, orientarea spre atingerea unor rezultate ce nu coincid cu obiectivele propuse, lipsa efectului de multiplicare a proiectului.

4. Metodele de cercetare științifică (empirică și teoretică)

În procesul elaborării unui proiect, masterandul este încurajat să aplice diverse metode pentru a realiza și implementa cu succes setul de activități propuse.

În acest context, dr. hab. Valeriu Capcelea menționează că orice activitate rațională a omului este și trebuie să fie coordonată de anumite principii și norme cu funcții de reglementare. Metodele cunoașterii științifice includ sistemul unor astfel de principii ale acțiunilor cognitive, implicate atât în descoperirile științifice, cât și în expunerea rezultatelor obținute⁵. În continuare, propunem masterandului să se documenteze asupra metodelor de cercetare științifică descrise cu lux de amănunte de către autorul sus-menționat⁶. Nu insistăm ca masterandul să recurgă la metodologie științifică (excepție se face doar pentru proiecte științifice și educaționale), dar considerăm ca fiind necesar, în mod imperativ, cunoașterea metodelor și tehnicilor contemporane propuse în continuare.

4.1.1. Metoda cadrului logic⁷

Matricea logică a proiectului este un instrument analitic pentru analiza, planificarea, implementarea și evaluarea proiectelor creat în anii 1970 și utilizat pe o scară tot mai largă de către organisme care asigură finanțarea proiectelor sau sunt implicate în realizarea propriu-zisă a acestora, atât în cadrul Uniunii Europene, cât și în S.U.A., la nivel guvernamental și neguvernamental. Metoda presupune prezentarea rezultatelor diverselor analize necesare pentru construcția proiectelor astfel încât să pună în evidență într-o manieră sistematică și logică obiectivele proiectului, relațiile cauzale dintre diferitele niveluri de obiective, modul în care poate fi verificată atingerea obiectivelor propuse și principalele ipoteze (factori externi) care pot influența succesul proiectului. Metoda este extrem de utilă pentru managementul proiectelor în sectorul public, pe de o parte, pentru că ajută la structurarea mai bună a proiectului, la identificarea mai rapidă și logică a obiectivelor, a indicatorilor de măsurare a atingerii acestora, a factorilor de risc și resurselor necesare, ceea ce conduce la creșterea șanselor de succes ale proiectului

⁵ CAPCELEA, Valeriu, ȚAPOC, Vasile. Cercetarea Științifică. Ch. : Arc, 2008, p. 78.

⁶ CAPCELEA, V, ref.5, p. 86-129.

⁷ MOCANU, Mariana, SCHUSTER, Carmen. Managementul proiectelor. Calea spre creșterea competitivității. București : Ed. ALL BECK, 2001. pp.166-174.) sau CIOBANU, Ion: Managementul proiectelor europene. Suport bibliografic (reader). Ch., 2011, pp. 39-43.

și, pe de altă parte, deoarece principalele organisme finanțatoare solicită folosirea metodei în cadrul redactării solicitărilor de finanțare (proponeri de proiecte).

Matricea logică a proiectului prezintă într-o formă concisă și clară informațiile cuprinse în macheta de mai jos:

	Logica intervenției	Indicatori de verificare	Surse de verificare	Ipoteze
Obiective globale				
Scopul proiectului				
Rezultate				
Activități		Mijloace	Costuri	
				Pre-condiții

Aceasta constituie baza pentru crearea bugetului proiectului, repartizarea responsabilităților, realizarea programului de implementare (graficul de execuție al proiectului) și a planului de monitorizare a implementării. Această abordare facilitează comunicarea între stake-holderii proiectului, ajută la clarificarea scopului proiectului și la structurarea și formularea ideilor privind proiectul într-o formă standardizată dar dinamică.

Realizarea matricei logice a proiectului cuprinde două faze:

I. Analiza

În cadrul acestei faze este analizată situația existentă în vederea creării unei viziuni a situației viitoare dorite și a selectării strategiilor care vor conduce la realizarea acesteia. Ea cuprinde: Analiza stake-holderilor, Analiza problemelor, Analiza obiectivelor și Analiza strategiilor.

II. Planificare

În cadrul acestei faze ideea de proiect este dezvoltată sub forma unui plan practic, operațional care urmează a fi implementat. Activitățile și resursele sunt clar definite și programate în timp.

Analiza stake-holderilor

Stake-holderii proiectului sunt toate persoanele, grupurile, instituțiile care au o legătură cu acesta, în sensul că vor fi afectați (pozitiv sau negativ) de aplicarea

proiectului. Este necesară identificarea acestora și a modului în care vor fi afectați. În mod ideal este necesară implicarea stake-holderilor (cel puțin a celor mai importanți) în realizarea proiectului.

Pentru stake-holderii cei mai importanți se realizează o analiză detaliată a următoarelor aspecte:

- a) caracteristici: aspecte sociale, culturale, economice, structuri și aspecte organizaționale, atitudini generale și față de proiect etc.;
- b) interese și așteptări: nevoi, interese, obiective și așteptări în contextul proiectului;
- c) sensibilitatea privind aspecte cum ar fi protecția mediului, discriminările de orice natură, conflicte de interese etc.;
- d) potențial și deficiențe: punctele forte și slabe ale stake-holderului din perspectiva proiectului, contribuția potențială la proiect;
- e) implicații și concluzii: cum să fie abordat stake-holderul și acțiunile posibile necesare a fi întreprinse.

Analiza problemelor

Analiza problemelor identifică aspectele negative existente și stabilește relații de tip cauză-efect între problemele existente. Realizarea ei presupune parcurgerea a trei pași:

- a) definirea precisă a subiectului analizat;
- b) identificarea problemelor majore cu care se confruntă grupurile țintă ale proiectului;
- c) vizualizarea problemelor cu ajutorul unui arbore (organigramă) a problemelor care pune în evidență relațiile de tip cauză-efect.

Impactul acestei diagrame a problemelor este mai puternic dacă este construită în cadrul unei ședințe de lucru la care participă stake-holderii principali și care este condusă de un moderator cu experiență în utilizarea metodei.

Analiza obiectivelor

Analiza obiectivelor transformă arborele problemelor (situația existentă) într-un arbore al obiectivelor (situația viitoare dorită) prin identificarea soluțiilor la problemele existente. Această diagramă pune în evidență obiectivele (situațiile dorite) într-o relație mijloace-scopuri (finalitate).

Analiza strategiilor

Un prim pas constă în a decide ce obiective vor fi incluse în proiect și ce obiective vor fi lăsate în afara proiectului (nu sunt dorite, sunt imposibil de atins, sunt urmărite de alte proiecte deja elaborate).

În continuare este necesară:

- a) clarificarea criteriilor pentru selectarea strategiilor;
- b) identificarea diferitelor alternative strategice pentru atingerea obiectivelor;
- c) aprecierea fezabilității diferitelor alternative;
- d) alegerea strategiei proiectului în funcție de criterii cum sunt: prioritățile stake-holderilor, probabilitatea de succes, costurile, eficiența cheltuielilor, termenul de implementare, sustenabilitatea după încheierea finanțării, aspecte ecologice, riscuri sociale etc.

Planificarea

În această fază se trece la construcția efectivă a matricei proiectului. Matricea are patru rânduri și patru coloane:

- Logica pe verticală a matricei identifică ceea ce se intenționează a se realiza prin intermediul proiectului, clarifică relațiile cauzale și specifică importanța ipotezelor și elementelor de incertitudine care nu se află sub controlul echipei de proiect.
- Logica pe orizontală a matricei se referă la măsurarea efectelor proiectului și a resurselor necesare, prin intermediul indicatorilor și a surselor de verificare a acestora.

Prima coloană

Prima coloană se numește Logica Intervenției. Logica abordării este următoarea:

1. Dacă toate condițiile și mărimile de intrare există, atunci activitățile vor avea loc.
2. Dacă activitățile au loc, atunci apar și rezultatele.
3. Dacă există rezultatele, atunci obiectivele proiectului (scopurile) sunt atinse.
4. Aceasta va contribui la îndeplinirea obiectivelor globale (de dezvoltare) ale proiectului.

Obiectivele globale (de dezvoltare) sunt obiectivele de cel mai înalt nivel la realizarea cărora contribuie proiectul.

Scopul proiectului (obiective imediate) este efectul imediat care se așteaptă să fie obținut ca rezultat al proiectului.

Rezultatele sunt „produsele” activităților, combinația lor conducând la realizarea scopului proiectului.

Activitățile sunt acțiunile (mijloacele) care trebuie întreprinse pentru a produce rezultatele. Ele prezintă concis ceea ce va fi realizat efectiv în cadrul proiectului.

A doua coloană

A doua coloană se numește Indicatori de verificare. Aceștia descriu într-o manieră operațională obiectivele globale, scopul proiectului și rezultatele. Mijloacele (intrările) necesare pentru realizarea activităților planificate sunt plasate pe ultimul rând al acestei coloane. O estimare a resurselor necesare trebuie prezentată. Activitățile vor fi corelate cu rezultatele precizate.

A treia coloană

A treia coloană se numește Surse de verificare. Acestea indică ce informații privind realizarea obiectivelor globale, scopurilor și rezultatelor proiectului pot fi găsite și sub ce formă.

Costurile și sursele de finanțare sunt plasate pe ultimul rând al acestei coloane.

A patra coloană

A patra coloană se referă la Ipoteze. Obiectivele care nu au fost incluse în cadrul proiectului și alți factori externi care nu se află sub controlul echipei de proiect, dar care pot influența succesul proiectului și sustenabilitatea pe termen lung a acestuia constituie ipotezele proiectului.

Logica pe verticală a matricei, respectiv relația dintre prima și a patra coloană este următoarea:

1. dacă pre-condițiile sunt îndeplinite activitățile pot fi demarate;
2. după ce activitățile au fost realizate și dacă ipotezele la acest nivel sunt adevărate, rezultatele vor fi obținute;
3. dacă rezultatele și ipotezele la acest nivel sunt realizate, scopul proiectului va fi atins;
4. dacă scopul este atins și ipotezele la acest nivel sunt realizate, proiectul își va aduce contribuția la realizarea obiectivelor globale.

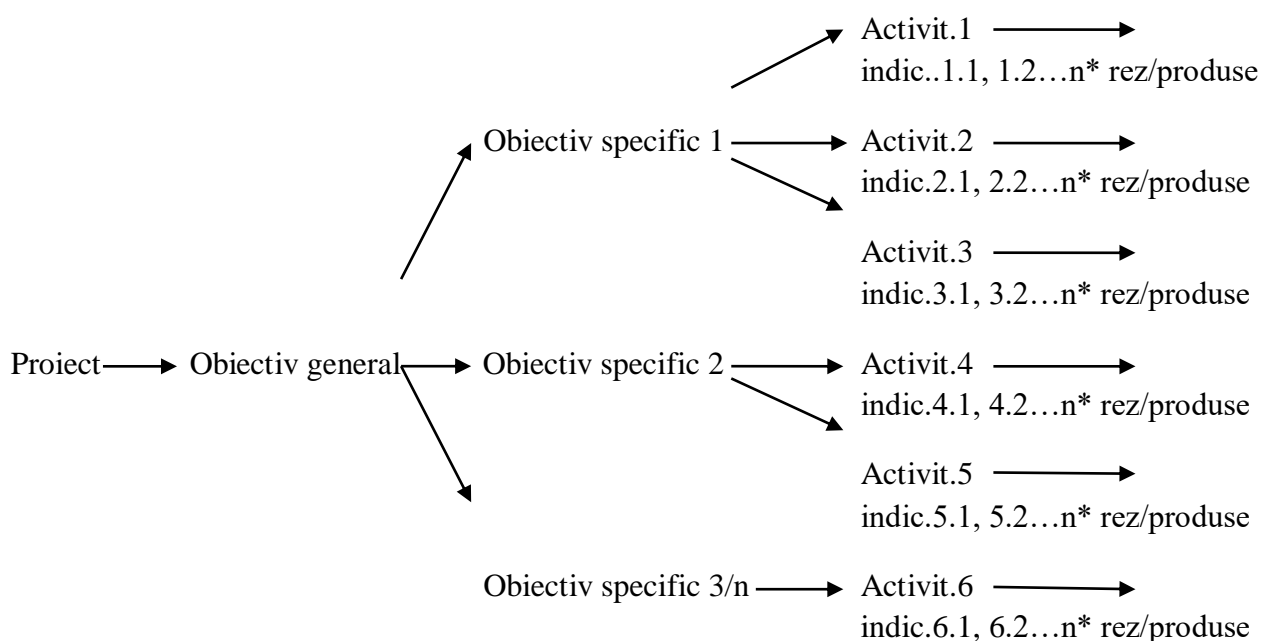
Ipotezele vor fi analizate din punctul de vedere al importanței și probabilității.

Se elimină factorii care sunt neimportanți în ceea ce privește impactul asupra proiectului și a căror probabilitate de manifestare este foarte redusă. Dacă factorii au probabilitate mare de apariție se includ în matricea proiectului și se asigură monitorizarea și influențarea lor. Dacă au o probabilitate redusă, dar o importanță foarte mare (efecte „mortale”), atunci se recurge la refacerea proiectului, iar dacă acest lucru nu este posibil - se abandonează proiectul.

Matricea logică a proiectului poate fi utilizată și pentru intervenții complexe (programe) care includ un număr mare de proiecte și componente, cum sunt programele sectoriale, naționale sau regionale. În principiu, este vorba despre divizarea matricei în sub-matrice care arată legătura logică dintre componente, proiecte și programe. ⁸

Dat fiind că matricea logică a proiectului reprezintă un instrument destul de complex și greu de preceput, propunem spre analiză o schemă proprie, cu titlu de inovare, mai accesibilă, care operează cu aceiași indicatori.

Schema proiectului

Notă: * indicatorii pot fi – de produs (cantitativi)
- de rezultat (efecte)

⁸ MOCANU, Mariana, Schuster Carmen. Managementul proiectelor. Călea spre creșterea competitivității. București : Ed. ALL BECK, 2001, pp.166-174.

4.1.2. Analiza S.W.O.T.⁹

Un instrument analitic folosit în managementul de proiect este **analiza SWOT** (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats), prin care aflăm dacă proiectul este viabil. De asemenea unei analize SWOT poate fi supusă și o echipă de proiect sau un ONG pentru a determina în ce măsură pot să elaboreze și să implementeze proiecte.

Prin analiza SWOT se analizează:

- ◆ punctele forte/ tari (atuurile);
- ◆ punctele slabe (deficiențele);
- ◆ oportunitățile;
- ◆ amenințările la adresa proiectului.

Punctele forte /tari și punctele slabe sunt determinate de mediul intern al echipei (proiecte sau servicii prezente, clienți, personal, fluxuri informaționale).

Oportunitățile și amenințările sunt legate de mediul extern al echipei (concurență/competiție, climatul economic, climatul social, potențialii clienți, legislația).

	Pozitiv	Negativ
Intern	<i>Strengths</i>	<i>Weaknesses</i>
Extern	<i>Opportunities</i>	<i>Threats</i>

- **1. Strengths** (puncte forte) – punctul de vedere exprimat trebuie să reflecte atât părerea echipei de analiză, cât și a factorilor interesați.
- **2. Weaknesses** (puncte vulnerabile) – punctul de vedere exprimat trebuie să reflecte atât părerea organizației, cât și modul în care slăbiciunile organizației sunt percepute în exterior.
- **3. Opportunities** (oportunități) – oportunitățile pot avea diferite surse: evoluția tehnologică, dinamica piețelor, politicile guvernamentale, modificarea stilului de viață al populației etc.
- **4. Threats** (amenințări) – cu identificarea surselor posibile ale amenințărilor.

⁹ SOROCEAN, Chiril, ș.a. Managementul proiectelor: (Identificarea surselor financiare și elaborarea proiectelor). Ch. : Evrica, 2004, pp.59- 63

Model. 1 ANALIZA SWOT¹⁰

Obiectivul fundamental: *Creșterea calității vieții populației prin consolidarea fundamentului pentru o creștere economică robustă, durabilă și incluzivă.*

<i>Părțile forte:</i>	<i>Părțile slabe:</i>
<p>Mentținerea stabilității macroeconomice în condițiile unor transformări profunde.</p> <p>Sectorul bancar relativ dezvoltat și stabil</p> <p>Costul relativ mic al forței de muncă în orașele mici și în localitățile rurale.</p> <p>Consensul majorității asupra vectorului european.</p> <p>Accesul fără taxe vamale pe piețele UE în baza sistemului GSP plus, în țările din Europa de Sud-Est în baza acordului CEFTA și în CSI în baza acordurilor de liber schimb.</p> <p>Existența unui cadru legal și fiscal stimulator pentru investiții.</p> <p>Potențialul uman calificat în unele sectoare ale economiei.</p> <p>Creșterea puterii de cumpărare a populației și diminuarea sărăciei.</p> <p>Deschiderea portului Giurgiulești și valorificarea beneficiilor derivate.</p> <p>Extinderea sferei serviciilor.</p> <p>Extinderea sectorului de comunicații și informatică.</p> <p>Cooperarea Republicii Moldova cu structurile regionale și internaționale de securitate.</p>	<p>Structura deformată a producerii.</p> <p>Costul relativ înalt al capitalului.</p> <p>Creșterea deficitului de forță de muncă calificată, în special din cauza migrației forței de muncă.</p> <p>Utilizarea tehnologiilor energointensive și a echipamentului și utilajelor moral și fizic uzate.</p> <p>Infrastructura fizică insuficient dezvoltată.</p> <p>Capacitățile reduse ale administrației publice.</p> <p>Sistemul judiciar ineficient și persistența corupției.</p> <p>Prezența impedimentelor de ordin administrativ în afaceri și atragerea investițiilor.</p> <p>Direcționarea ineficientă a asistenței sociale.</p> <p>Tendențele demografice negative.</p> <p>Decalajul social-economic excesiv între municipiile Chișinău și Bălți și alte localități.</p> <p>Existența unor categorii de resurse naturale slab explorate și a unor spații neutilizate.</p> <p>Impactul nefast al dezvoltării asupra mediului înconjurător.</p>
<i>Oportunități:</i>	<i>Amenințări:</i>
<p>Creșterea economică durabilă în țările partenere comerciale.</p> <p>Proximitatea geografică față de UE și piețele mari de desfacere.</p> <p>Perspectiva clară de acces sporit pe piața UE în baza ATP (preferințelor comerciale autonome).</p>	<p>Tergiversarea reglementării conflictului transnistrean.</p> <p>Dependența economiei naționale de factorii externi.</p> <p>Creșterea prețurilor la resursele energetice.</p> <p>Măsurile protecționiste existente pe</p>

¹⁰ *Legea nr. 295 din 21.12.2007 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare pe anii 2008-2011 [on-line]online).*

Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=326734>

<p>Penetrarea băncilor străine pe piața bancară internă.</p> <p>Disponibilitatea organizațiilor financiare internaționale și a țărilor donatoare de a acorda asistență financiară și tehnică pentru dezvoltarea țării.</p>	<p>piețele externe.</p> <p>Imaginea nefavorabilă a Republicii Moldova pe plan internațional și vizibilitatea globală redusă.</p>
--	--

Model. 2 ANALIZA SWOT

Tabelul 21. Analiza SWOT a Regiunii Dezvoltării Nord¹¹

<i>Părțile forte:</i>	<i>Părțile slabe:</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Infrastructura transportului diversificată și ramificată (rețea densă de drumuri, căi ferate, 2 aeroporturi). - Rețea dezvoltată a instituțiilor de învățământ cu potențial didactic de pregătire profesională și universitară. - Existența Apeductului Soroca – Bălți cu capacități de extindere în regiune. - Potențial industrial relativ diversificat. - Creșterea numărului de întreprinderi private și prezența unor investitori străini. - Existența a 3 Zone Economice Libere: Aeroportul Internațional Liber Mărculești, ZEL ”Bălți”, ZEL ”Otaci-Business”. - Resurse de materii prime (materiale de construcții, produse agroalimentare). - Spații de producție disponibile, inclusiv condiții pentru dezvoltarea antreprenoriatului (Parcurile Industriale din Bălți și Edineț, Incubatorul de Afaceri Soroca). - Rolul municipiului Bălți în calitate de pol regional de creștere și gradul relativ înalt de urbanizare. - Capacitatea și potențialul aeroporturilor de la Bălți și Mărculești. 	<ul style="list-style-type: none"> - Degradarea orașelor mici și a infrastructurii utilităților publice. - Calitatea joasă a drumurilor rutiere și feroviare. - Gradul redus de gazificare a localităților. - Calitatea scăzută a apei potabile. - Venituri proprii reduse ale autorităților publice locale și dependența de transferuri de la autoritățile naționale. - Conexiune limitată cu UE prin România. - Nivel tehnologic scăzut în întreprinderi, în anumite sectoare. - Capacitate redusă de accesare a surselor de finanțare. - Costul înalt al capitalului și accesul limitat la finanțe pentru agenți economici. - Gradul redus de localizare a agenților economici. - Neconcordanță între cerere și ofertă pe piața forței de muncă. - Migrația forței de muncă în afara Regiunii. - Tendințe demografice negative și îmbătrânirea populației - Lipsa resurselor energetice proprii și dependența tot mai mare de importurile resurselor energetice primare. - Degradarea calității mediului, contaminarea excesivă a solului și

¹¹ *Strategia de dezvoltare a Regiunii Nord* [on-line] [accesat 05.09.12] . Disponibil: http://adrnord.md/public/files/strategii/05.09.12_Proiect_SDR_Nord_prima_redactare.pdf

<ul style="list-style-type: none"> - Capacități de generare a energiei electrice și termice, posibilități de stocare a gazelor. - Condiții agroclimaterice favorabile. - Creșterea productivității muncii și costul relativ redus al forței de muncă. - Resurse naturale relativ bogate și diverse, inclusiv rezerve de minerale utile și resurse acvatice calitative. - Apartenența la 3 Euroregiuni funcționale și eligibilitatea pentru programele UE de cooperare transfrontalieră (Moldova–Ucraina. - România 2007-2013; Bazinul Marii Negre). - Sprijinul partenerilor de dezvoltare din țară și de peste hotare. - Existența potențialului turistic. 	<p>creșterea frecvenței eroziunilor și alunecărilor de teren.</p>
<p>Oportunități:</p>	<p>Amenințări:</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Vecinătatea cu Uniunea Europeană. - Prezența Consulatului României. - Gradul înalt de prioritate acordat de Guvern reformelor de dezvoltare regională și descentralizare. - Crearea clusterelor, parcurilor industriale și incubatoarelor tehnologice. - Dezvoltarea policentrică a orașelor din RDN. - Managementul competitivității strategice a capitalului uman pe piața muncii. - Acorduri bilateral oportune investițiilor și schimburilor comerciale cu țările învecinate (România, Ucraina). - Îmbunătățirea politicilor investiționale la nivel central și local. - Experiență de cooperare interregională și internațională. - Promovarea valorilor locale și culturale. - Crearea centrelor de inovații. - Dezvoltarea tehnologiilor pentru energii regenerabile. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aprofundarea efectelor negative ale crizei financiare mondiale și prelungirea recesiunii economice. - Instabilitatea politică la nivel național, exprimată prin incoerenta politicilor în domeniul dezvoltării regionale și/sau modificări frecvente ale cadrului normativ. - Dependenta de resursele energetice și fluctuația prețurilor la energie. - Schimbările climaterice care afectează culturile agricole. - Migrația continuă a populației economic active. - Creșterea frecvenței calamităților naturale și stărilor de vreme extreme ca rezultat al proceselor de schimbare a climei. - Menținerea regimului de vize cu țara vecină România și UE. - Instabilitate fiscală sau nestimulativă la nivelul politicilor fiscale. - Viteză redusă de implementare a noilor tehnologii. - Disparitățile de dezvoltare tehnologică

urban – rural.

- Creșterea concurenței nelocale, a muncii „la negru” și a economiei subterane.

4.1.3. Diagrame cu bare (Gantt)¹²

Diagrama GANTT este o diagramă cu bare ce se compune dintr-un sistem de coordonare bidimensional cu o axă a timpului și cu una a sarcinilor aflată în corelație cu o matrice a sarcinilor. Se trasează bare a căror lungime redă durata de timp planificată și a căror poziție corespunde începutului, respectiv sfârșitului activității. Diagramele cu bare pot fi completate cu o a doua bară, care să reprezinte progresul real al proiectului, adică situația existentă. Datorită posibilității efectuării comparației planificat-realizat, diagrama cu bare devine, pe lângă un mod de planificare a proiectelor, și un instrument de coordonare și control al proiectelor mici și mijlocii. Abaterile pot fi notate la sfârșitul diagramei în coloane suplimentare.

Exemplu 1. Tabel Gantt

Nr	Activitățile:	1	2	3	4	5	6
1	Elaborarea sondajelor de opinii și analize, colectarea și difuzarea de date, conferințe și reuniuni ale experților referitor la fenomenul de violență în familie, crearea și întreținerea unor pagini web, prezentarea unor filme.	■					
2	Monitorizarea fenomenului de violență în familie în municipiul Bălți.		■				
3	Vizitarea familiilor a căror membri sunt luați la evidență de către organele de drept.			■			
4	Informarea victimilor despre dreptul lor de a beneficia de asistența juridică gratuită.			■	■		
5	Informarea despre centrul de reabilitarea a victimilor și a agresorilor și reconstrucția acestuia, care să ofere			■	■	■	■

¹² MOCANU ,Mariana, SCHUSTER, Carmen. Managementul proiectelor. Calea spre creșterea competitivității. București : Ed. ALL BECK, 2001, pp.166-174.

	cazare, hrană, asistență juridică, socială, psihologică și medicală de urgență ,pază și protecție și asistență pentru contactarea rudelor.						
6	Crearea unei linii fierbinți					●	●

Exemplu 2 Tabel Gantt

Defalcarea pe pachete (Work Breakdown Structure)

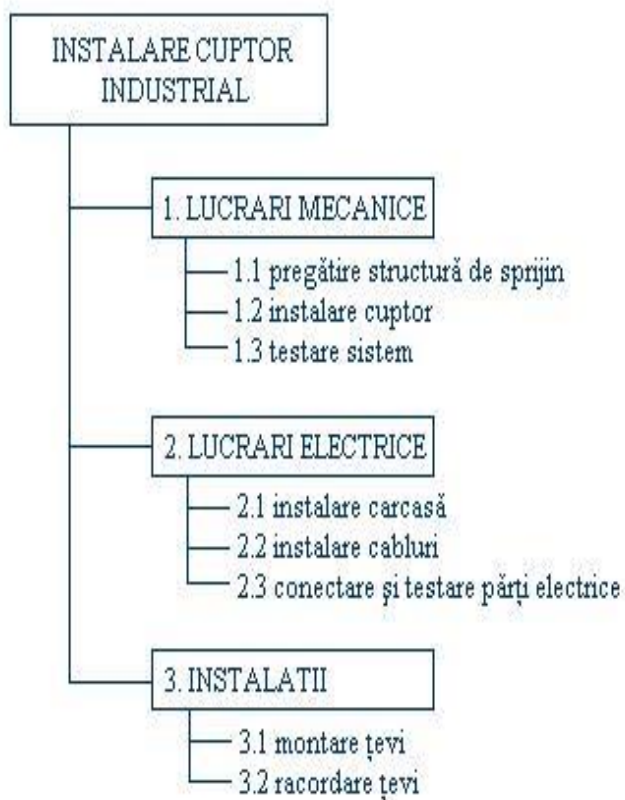
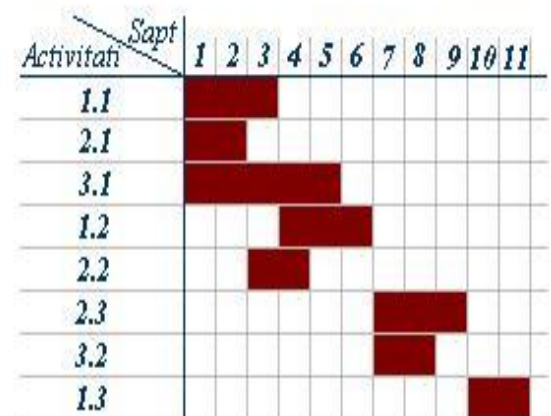

Diagrama Gantt

5. Redactarea proiectului

Redactarea propriu-zisă a proiectului trebuie să corespundă cerințelor prevăzute de regulamentele organizațiilor donatoare (finanțatorilor). În cazul în care cerințele de redactare lipsesc, propunem masteranzilor să ghideze după următoarele criterii:

- la redactarea proiectului se folosește dimensiunea 12 cu fontul Times New Roman, spațiul între linii de 1,5 intervale, paginile proiectului au câmp: în stânga-30 mm, sus-20 mm, în dreapta-1,5 mm, jos-20 mm, pe o singură parte a foii.

Paginile se numerotează începând cu foaia de titlu și terminând cu ultima pagină. La foia de titlu numărul paginii nu se indică. Numărul se plasează în centrul paginii, jos. Nu se permite repetarea sau lipsa paginației.

6. Prezentarea și susținerea proiectelor

Proiectul se depune la Catedra științe socioumane, pe copertă fiind indicată data prezentării. Titularul cursului va verifica în timp proxim și va nota proiectul.

În cazul nereușitei, proiectul va fi returnat pentru a se face corectările de rigoare. Obținând avizul pozitiv, masterandul va susține ulterior proiectul la examen.

7. Evaluarea proiectelor

Pentru evaluarea proiectului în cadrul examenului la disciplina *managementul proiectelor*, se stabilește următoarea grilă de evaluare:

1. Utilizarea în cadrul proiectului a cunoștințelor teoretice obținute la prelegeri– 3p.
2. Structurarea proiectului conform cerințelor ghidului– 4 p.
3. Respectare regulilor de redactare– 1p.
4. Prezentarea argumentată a proiectului– 2p.

BIBLIOGRAFIA

1. CAPCELEA, Valeriu, ȚAPOC, Vasile. Cercetarea Științifică. Ch.: Arc, 2008. 312 p. ISBN 978-9975-61-494-8.
2. CIOBANU, Ion. Managementul proiectelor europene. Suport bibliografic (reader). Ch., 2011. 82 p.
3. COROBCEANU, Stela, ANDRIUȚĂ, Liviu. Esența studiului de fezabilitate. Bălți: Tipografia din Bălți, 2011. 60 p. ; http://adrnord.md/public/files/brosuri/Esenta_studiului_de_fezabilitate_brosura_ADR_Nord.pdf
4. CREȚU, Veronica. Management și elaborarea proiectelor. Ch., 2012. 138 p.
5. CURAJ, A., ș.a. Practica managementului proiectelor. București : Ed. Economică, 2003. 208 p.
6. GHERGUT, A., CIOBANU, C. Elaborarea și managementul proiectelor în serviciile educaționale. Ghid practic. Iași : Polirom, 2009. 248 p.
7. GUTIU, Ina. 13 cele mai frecvente greseli la scrierea proiectelor [on-line] [citată 05.01 2013]. Disponibil:<http://www.civic.md/util/fundraising/1620-13-cele-mai-frecvente-greseli-la-scrierea-proiectelor.html> .
8. MOCANU, Mariana, SCHUSTER, Carmen. Managementul proiectelor. Calea spre creșterea competitivității. București : Ed. ALL BECK, 2001. 174 p.
9. ROȘCOVAN, Mihai, ș.a. Ghid de cooperare transfrontalieră. Ch. : Epigraf, 2010. 288 p. ISBN 978-9975-109-11-6.
10. STEFANESCU, Daniela. Managementul proiectelor europene. București : Ed. Fundatia România de Mâine, 2006. 96 p. ISBN 973-725-238-1.
11. SOROCEAN, Chiril, ș.a. Managementul proiectelor : (Identificarea surselor financiare și elaborarea proiectelor). Ch. : Evrica, 2004. 82 p.

SURSE INTERNET

1. www.auf.md
2. www.europa.eu.int
3. www.Gmfus.org
4. www.soros.md
5. www.studyinsweden.se
6. www.undp.md
7. www.ussembassy.md
8. <http://msif.md>
9. <http://moldova.usaid.gov/>

10. <http://www.adrnord.md>
11. <http://www.aibi.it>
12. <http://www.americancouncils.md/>
13. <http://www.ascent-stiftung.de/>
14. <http://www.ebrd.com>
15. <http://www.entwicklung.at>
16. <http://www.giz.de>
17. <http://www.mediu.gov.md>
18. <http://www.opensocietyfoundations.org/>
19. <http://www2.norvegia.ro/>
20. <http://www.sida.se>
21. www.studyinsweden.se

8. Prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare în baza Standardului SM ISO 690: 2012 Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (ISO 690:2010, IDT)

Lina MIHALUȚA, director adjunct al Bibliotecii Științifice

Anna NAGHERNEAC, bibliotecar principal

Elaborarea unei lucrări științifice necesită prezentarea referințelor bibliografice utilizate și a citărilor din alte opere.

Orice cercetător este dator să cunoască regulile de alcătuire a referințelor bibliografice ce se conțin în standardele de bibliologie, informare și documentare.

Există norme standardizate la nivel internațional și național privitor la elaborarea și prezentarea referințelor bibliografice pentru diferite tipuri de documente.

Standardul SM ISO 690:2012 Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (ISO 690:2010, IDT) (aprobat prin hotărârea INSM nr. 871-ST din 05.04.2012) specifică reguli pentru alcătuirea referințelor bibliografice.

Prezentul standard internațional se aplică pentru referințele bibliografice și citări pentru toate tipurile de resurse de informare: monografii, seriale, contribuții, brevete, materiale carto-grafice, resurse electronice de informare (inclusiv programe de calculator și baze de date), muzică, înregistrări sonore, stampe, fotografii, lucrări grafice, audiovizuale și imagini în mișcare.

- La prescurtarea cuvintelor se va utiliza standardul **SM ISO 4:1997** Informare și documentare. Regulile de prescurtare a cuvintelor în titluri și a titlurilor publicațiilor periodice;
- Terminologia corectă și statistica din domeniul bibliologiei se poate cunoaște din **SM ISO 2789:2009** Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă (ISO 2789:2006, IDT);
- La întocmirea unui catalog se utilizează **SM ISO 4:1997** Informare și documentare. Regulile de prescurtare a cuvintelor în titluri și a titlurilor publicațiilor periodice;
ГОСТ ИСО 832 - Межгосударственный Стандарт Библиографическое описание и ссылки. Правила сокращения слов и словосочетаний на иностранных языках.

DOCUMENTARE BIBLIOGRAFICĂ

Procesul de instruire a viitoarei clase intelectuale într-o instituție superioară de învățământ include inerent cercetarea științifică care începe cu activitatea de documentare bibliografică. Ea se bazează pe moștenirea științifică a generațiilor precedente și pe contribuția savanților din zilele noastre. Descoperirea necunoscutului persistă în cercetările anterioare materializate în documente științifice - adevărate surse de inspirație în orice investigație. „Pentru a fi un bun cercetător se impun: inteligență, imaginație, discernământ, bogate cunoștințe de specialitate și de cultură generală, perseverență, curiozitate științifică și în permanență entuziasm pentru cucerirea noului”. (Mircea Dinu Romanăți).

În Declarația Universală a drepturilor omului (art. 19) se precizează că „*orice om are dreptul la libertatea de a căuta, de a primi și de a răspîndi informații și idei*”.

Documentarea este un proces multilateral care conturează mijloacele necesare diseminării documentelor.

- ☛ Familiarizarea cu subiectul viitoarei cercetări;
- ☛ Delimitarea domeniului tematic;
- ☛ Perioada cronologică.
- ☛ Spațiul geografic.
- ☛ Limba în care sunt scrise documentele.
- ☛ Tipul resurselor informaționale (pe orice suport) preconizate pentru cercetare (publicații oficiale, manuscrise, monografii, publicații în serii, lucrări de referințe, documente de muzică tipărită, documente grafice, standarde, brevete de invenții, colecții electronice: baze de date, publicații periodice electronice, documente digitale, fișiere informatice, site-uri).

Referințele bibliografice reflectă gradul culturii informaționale a unei lucrări de cercetare.

Referințele bibliografice sînt expresia documentării autorului vis-a-vis de problema cercetată.

Ce este o referință bibliografică?

Ansamblu de date, care descriu o resursă sau o parte componentă a acesteia, precise și detaliate suficient pentru a permite localizarea acesteia, care permite cercetătorului să o identifice cu ușurință. Referința bibliografică trebuie să conțină elemente precise, puse în ordine bine definită și obligatorie.

Cunoașterea prevederilor necesare elaborării referințelor bibliografice sînt indispensabile cercetătorilor, (autorilor, editorilor) ele trebuie să fie învățate și aplicate cărturar!

Fiind utilizate în munca de cercetare se economisește timp, se respectă regulile deontologice și etice ale scrisului și ale prevederilor dreptului de autor (copyright).

Referințele bibliografice trebuie:

- Să înglobeze toate informațiile necesare pentru a identifica ușor documentul în cauză;
- Prezentarea referințelor în lista de referințe trebuie să fie deslușită, să nu conțină prescurtări de cuvinte în afara celor prevăzute de Stasul în vigoare;
- Fiecare element bibliografic al unui sau altui document trebuie separat cu ajutorul semnelor de punctuație (.) sau (,)

O referință poate fi:

- *o parte a unei liste de resurse informaționale;*
- *un rezumat sau o analiză critică;*
- *o notă anexată la un text sau incorporată în text reprezentată la subsol sau la sfîrșitul textului.*

Referințe bibliografice: elementele principale

Monografie

- Autor Autor(i).
- Titlu.
- Loc apariție: editura, an apariție. paginația opțional
- Numărul standardizat (ISBN)

Contribuție/articol

- Autor(i).
- Titlul articolului.
- Elementul de divizare: Titlul documentului-gazdă, anul, volumul, numărul serialului, paginile unde este amplasată lucrarea.
- Număr standardizat (ISSN, ISBN)

Prezentarea autorilor

Autorii se prezintă în ordinea în care apar în publicație.

Numele de familie al primului autor se prezintă obligatoriu în forma inversată.

Începând cu cel de-al doilea autor, se admite înregistrarea prenumelui și numelui fără inversare.

Prenumele, patronimicul sau alte elemente secundare trebuie menționate după numele de familie, în cazul când aceste elemente se plasează la începutul referinței.

Notă: Numele autorilor cu response-bilitate principală (pentru accentuarea numelui se recomandă a fi scrise cu MAJUSCULĂ).

Exemple:

Vedeta

Persoane fizice

Autorul publicației se prezintă în referința bibliografică cu numele urmat de prenume și /sau fără patronimic. După nume se pune **virgulă (,)**.

Exemplu: pe carte este indicat autorul în felul următor:

Cosmin DARIESCU

În referința bibliografică vom scrie:

DARIESCU, Cosmin

Colectivitate

UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

Contribuțiile din monografii sau publicații în serie, publicate ca **documente independente**, sînt reflectate în referința bibliografică după următoarea schemă:

SCHEMA:

a) pentru monografii

- AUTOR(I). *Titlu*. Loc apariție: editura, an apariție. Paginația (opțional). ISBN

DARIESCU, Cosmin. *Fundamentele dreptului internațional privat*. București: Universul Juridic, 2012. 193 p. ISBN 978-973-127-709-7

b) pentru contribuții din monografii, materialele simpozioanelor, conferințelor

- AUTOR(I). Titlul articolului. In: *Titlul documentului-gazdă*. Locul, anul, volumul, paginile unde este amplasată lucrarea.

FLORESCU, Gabriela. Aspecte procedurale în litigiile privind exproprierea. In: *Exproprierea pentru cauză de utilitate publică*. București: Ed. Hamangiu, 2011, pp. 218-221.

ZAHARIA, Victor. Consolidarea sistemului actual de acordare a asistenței juridice garantate de stat. In: *Procuratura Republicii Moldova la 20 de ani. Rolul și locul Procuraturii într-un stat de drept: materialele conf. șț.-pract.*, Ch., 27 ian. 2012. Ch, 2012, pp. 72-80.

c) pentru articole din publicații în serie

Reviste

- AUTOR(I). Titlul articolului. In: *Titlul revistei/ziarului*. Anul, numărul serialului, paginile unde este amplasată lucrarea. ISSN
- GRIBINCEA, Lilia. Inițierea activității instituțiilor de credit în Uniunea Europeană și Republica Moldova. In: *Rev. Naț. de Drept*. 2012, nr. 6, pp. 22-27. ISSN 1811-0770

Ziare

AUTOR(I). Titlul articolului. In: *Titlul ziarului*. Anul, data, paginile unde este plasat articolul.

MUSTEA, Margareta. Lupta cu infracțiunile economice în Republica Moldova. In: *Dreptul*. 2012, 16 noiem., p. 4.

MOSTRE DE PREZENTARE A REFERINTELOR

Exemplu 1 (un autor)

DRĂGAN, Jenică. *Dreptul afacerilor: note de curs*. Ed. a 2-a. București: Ed. Fundației România de Măine, 2009. 272 p. ISBN 978-973-163-4

Exemplu 2 (doi autori)

ȘTEFAN, Tudorel, ANDREȘAN-GRIGORIU, Beatrice. *Tratatele Uniunii Europene*. Ed a 3-a. București: Ed. Hamangiu, 2011. ISBN 978-606-522-552-7

sau

ȘTEFAN, Tudorel, Beatrice ANDREȘAN-GRIGORIU. *Tratatele Uniunii Europene*. Ed a 3-a. București: Ed. Hamangiu, 2011. ISBN 978-606-522-552-7

Exemplu 3 (trei autori)

BARBU, Vlad, GENOIU, Ilioara, CERNAT, Cosmin. *Drept civil: contracte speciale*. București: Ed. C.H. Beck, 2009. 269 p. ISBN 978-973-115-678-1

sau

BARBU, Vlad, Ilioara GENOIU, Cosmin CERNAT, C. *Drept civil: contracte speciale*. București: Ed. C.H. Beck, 2009. 269 p. ISBN 978-973-115-678-1

BARBU, V. ,GENOIU, I., CERNAT, C. *Drept civil: contracte speciale*. București: Ed. C.H. Beck, 2009. 269 p. ISBN 978-973-115-678-1

Exemplu 4 (patru autori și mai mulți)

Pentru lucrări cu patru sau mai mulți autori, toate numele trebuie menționate, după posibilitate, dar dacă se omit se indică 1, 2 et al. (ș.a.)

RUSU, Vitalie et al. *Dicționar de Drept Procesual Penal*. Ch.: Pontos, 2012. 248 p. ISBN 978-9975-51-351-7

sau

RUSU, Vitalie, GAVAJUC, Stela et al. *Dicționar de Drept Procesual Penal*. Ch.: Pontos, 2012. 248 p. ISBN 978-9975-51-351-7

Exemplu Organizații sau grupuri

Organizația veteranilor din Republica Moldova. Statutul organizației veteranilor din Republica Moldova [Устав Организации ветеранов Республики Молдова]. Ch., 2009. 28 p.

Exemplu 5 (titlul)

Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2010 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova. Ch.: Statistica, 2010. 572 p. ISBN 978-9975-78-932-5

Materiale ale simpozioanelor, conferințelor

Probleme actuale ale științelor socioumane în condițiile integrării europene : Materiale ale conf. teoretico-șt. intern., Ch., 28 ian. 2006 = *Актуальные проблемы общественно-гуманитарных наук в условиях европейской интеграции*. Ch., 2006. 1056 p. ISBN 978-9975-78-017-9

Dimensiuni ale educației centrate pe cel ce învață: Materialele Conf. șt. cu participare intern. „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, Chișinău, 21-22 sept. 2011. Ch.: CEP USM, 2011. 377 p. ISBN 978-9975-71-189-0

Autoreferate, teze

FAIGHER, Anatolie. *Riscul întemeiat. Specialitatea: 12.00.08 - Drept penal:* autoref. tz. doct. în drept. Ch.: CEP USM, 2011. 27 p.

МОЙСЕЕНКО, Евгений. *Обеспечение экономической безопасности региональных объединений государств:* дис. д-ра хабилитат экон. наук. К., 2012. 224 p.

Contribuții:

din publicații oficiale:

Lege cu privire la mediere: nr. 134-XVI din 14. 06. 2007. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2007, nr. 188-191, pp. 8-12.

Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității: nr. 1643 din 31.12. 2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr. 16-18, pp. 26-43.

Закон об экологической сети: nr. 94-XVI от 05. 04. 2007. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2007, nr. 90-93, pp. 17-19.

Постановление о порядке разработки стандартов занятости для рабочих профессий: nr. 952 от 16.12.2011. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2011, nr. 227-232, pp. 21-24.

RESURSE ELECTRONICE DE INFORMARE

În referința bibliografică la documentul electronic se adaugă următoarele elemente obligatorii:

Tipul de suport;

Data actualizării / revizuirii;

Data citării (pentru documentele online);

Disponibilitate și acces (pentru documentele online).

Elementele sînt obligatorii numai dacă sînt aplicabile documentului citat și informația este disponibilă imediat din documentul propriu-zis sau din materialul însoțitor.

Tipul de suport

Tipul de suport se indică între paranteze drepte, după titlu. Poate fi adăugată și informația despre tipul de publicație.

Exemple:

[on-line]

[CD-ROM]

[disc]

[software]

[baza de date on-line]

[program de calculator pe disc]

Data citării

Data citării arată data accesului utilizatorului la documentul electronic on-line. În referința bibliografică data citării este precedată de cuvântul [citat....] și se indică între paranteze drepte după data publicării și data de actualizare (dacă există).

Exemplu:

[citat 11 august 2012]

Disponibilitate și acces

Acest element al referinței bibliografice cuprinde informații despre URL (Uniform Resource Locator – adresa uniformă pentru localizarea resurselor) precedat de expresia Disponibil se înregistrează după data citării.

Exemplu:

Disponibil pe Internet:
<<http://www.akademos.asm.md/>>

În cazul în care DOI atribuit resursei de informare este aplicabil, el poate fi indicat în loc de adresă electronică on-line. DOI sau alt identificator persistent sînt preferate față de URL, care poate fi schimbat.

DOI:10. 1000/ISBN 1-900512-44-0

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE ONLINE

monografii

MOHOREA, Efim, Elena BOTNARI, Roman EȘANU. *Dreptul ca sistem și sistemul dreptului*. [on-line]. Bălți: Presa univ. bălțeană, 2009. 106 p. [accesat 6 iul. 2012]. ISBN 978-9975-931-55-7.

Disponibil:http://tinread.usb.md:8888/tinread/fulltext/mohorea/dr_ca_sistem.pdf

serial

Management in Education (Sage Publications Inc.) [on-line]. 2012, vol. 26, issue 2 [accesat 6 iul. 2012]. Academic Search Premier. EBSCOhost Research Databases. ISSN 08920206. Disponibil: <http://search.epnet.com>

contribuții în publicații seriale on-line

PELLEGRINO, James W., QUELLMALZ, Edys S. Perspectives on the Integration of Technology and Assessment. In: *Journal of Research on Technology in Education* [online], 2010, vol. 43, nr. 2, pp. 119-134 [accesat 26 aug. 2012].

Disponibil:<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=7&hid=110&sid=5c737faf-1c57-4047-a949-09d97888576d%40sessionmgr113&bdata=Jmxhbm9cnUmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=eric&AN=EJ907019>

BEREGOI, Natalia. Influența societății civile asupra politicilor mediatice naționale [online]. In: *Revista Moldovenească de drept internațional și relații internaționale*. 2011, nr. 2, pp. 67-79 [accesat 26 aug. 2012]. Disponibil: http://iisd.md/wp-content/uploads/2011/11/RMDIRI_2011N-2_web.pdf

CITAREA

Citarea este o formă scurtă a referinței care identifică publicația din care s-a extras citatul sau ideea comentată.

Orice lucrare științifică se bazează pe anumite rezultate obținute anterior, de aceea publicațiile științifice conțin citări și referințe bibliografice care confirmă documentar cunoașterea acestor rezultate.

Datele bibliografice indicate în publicații determină legătura unei lucrări cu alte cercetări precedente, conceptualizează pozițiile științifice ale autorului și apartenența lui la o școală științifică, oferă posibilitatea de a verifica verosimilitatea de facto a datelor prezentate.

Utilizarea unor idei, date și metode străine sau interpretarea textului fără citare este considerată drept plagiat, una din încălcările grave a eticii științifice.

Citatul trebuie să fie complet, fără prescurtări spontane ale textului citat și fără denaturarea ideii autorului. Omiterea cuvintelor, enunțurilor, alineatelor în procesul citării se admite în cazul în care nu afectează textul citat și se marchează prin puncte de suspensie (...)

Standardul **ISO 690** propune 3 modalități de prezentare a referințelor publicațiilor din care sunt extrase citatele:

a) Sistem „nume-dată”(sistemul Harvard)

Citare în text

Numele autorului și anul de publicare al resursei citate din interiorul textului este prezentată conform sistemului de citare Harvard „nume-dată”

Exemplu:

Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii. El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, legii despre drepturile cetățenilor noștri... (Capcelea, Valeriu 2007)

Dacă numele autorului este dat direct în text, anul urmează între paranteze.

Exemplu în text:

Filozoful român Vasile Popescu (2002) definește deontologia *ca un sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit scop profesional.*

În opinia lui Valeriu Capcelea (2007) *Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii. El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, ... legii despre drepturile cetățenilor noștri...*

Dacă autorul sus numit are publicate în anul 2007 mai multe resurse de informare diferențierea între ele se face adăugându-se după an, între paranteze rotunde litere mici (a, b, c etc.)

Exemplu:

Prin lege, în acest sens, se înțelege o structură deosebită (funcțională) a relațiilor sociale ce se caracterizează prin raporturi necesare, relativ stabile și repetabile între sisteme sau procese, între aspectele intrinseci ale acestui sistem sau fenomen sau între stadiile succesive ale unui anumit proces ... (Capcelea, Valeriu 2007b, p. 51).

Exemple: „nume-dată” (sistemul Harvard) în lista de referințe:

Referințele resurselor de informare sînt de regulă prezentate în ordine alfabetică după numele autorilor, anul publicării documentului și litera mică ce se indică imediat după numele autorului.

AVORNIC, Gheorghe et al. (2004). *Teoria generală a dreptului*. Ch.: Cartier. ISBN 9975-79-274-X

BANCIU, Dan (1999). *Control social și sancțiuni sociale*. București: Ed. Victor. ISBN 973-98826-5-X

BANCIU, Dan (2000). *Elemente de sociologie juridică*. București: Lumina Lex. ISBN 973-588-278-7

CAPCELEA, Valeriu (2007, p. 249). *Deontologia juridică: man. pentru facultățile de drept*. Ch.: Arc. ISBN 978-9975-61-190-9

CAPCELEA, Valeriu (2007b, p. 51). *Normele sociale*. Ch.: Arc. ISBN 978-9975-61-185-5

HEIDEGGER, M. (1994). *Ființă și timp*. Trad. din limba germană de Dorin Tilinca. București: Ed. Jurnal literar

POPA, N. (2002). *Teoria generală a dreptului*. București: Ed. All Beck. ISBN 973-655-197-0

POPESCU, V. (1995, p. 577). Deontologia și moralitatea riscului. In: *Revistă de filosofie*, nr. 5-6.

RĂDULESCU, S. (2005). Concepția lui Max Weber cu privire la raționalitate și iraționalitate. In: *Academica*, nr. 40, pp. 42-46.

b) Sistemul numeric

Numerele prezentate între paranteze rotunde (4), paranteze drepte [4], sau în formă de exponenți⁴ inserate în text, trimit la resursele de informare în ordinea în care ele sînt citate pentru prima dată.

Citările următoare ale resursei de informare primesc același număr ca și prima citare. Dacă sînt citate numai anumite părți ale resursei de informare, după numărul respectiv poate fi indicată paginația *etc.*

Exemplu:

Filozoful român Vasile Popescu definește deontologia *ca un sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit scop profesional* [1]

Prin lege, în acest sens, se înțelege o structură deosebită (funcțională) a relațiilor sociale ce se caracterizează prin raporturi necesare, relativ stabile și repetabile între sisteme sau procese, între aspectele intrinseci ale acestui sistem sau fenomen sau între stadiile succesive ale unui anumit proces [2, p. 51]

Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii. El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, legii despre drepturile cetățenilor noștri [3]

sau

Filozoful român Vasile Popescu definește deontologia *ca un sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit scop profesional*¹

Prin lege, în acest sens, se înțelege o structură deosebită (funcțională) a relațiilor sociale ce se caracterizează prin raporturi necesare, relativ stabile și repetabile între sisteme sau procese, între aspectele intrinseci ale acestui sistem sau fenomen
2, p. 51

*Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii. El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, legii despre drepturile cetățenilor noștri*³

Exemple: Sistemul numeric în lista de referințe:

1. POPESCU, V. Deontologia și moralitatea riscului. In: *Revistă de filosofie*. 1995, nr. 5-6, p. 577.

2. CAPCELEA, Valeriu. *Normele sociale*. Ch.: Arc, 2007, p. 51. ISBN 978-9975-61-185-5
3. CAPCELEA, Valeriu. *Deontologia juridică: man. pentru facultățile de drept*. Ch.: Arc, 2007, p. 249. ISBN 978-9975-61-190-9
4. RĂDULESCU, S. Concepția lui Max Weber cu privire la raționalitate și iraționalitate. In: *Academica*, 2005, nr. 40, pp. 42-46.
5. POPA, N. *Teoria generală a dreptului*. București: Ed. All Beck, 2002. 304 p. ISBN 973-655-197-0
6. HEIDEGGER, M. *Ființă și timp*. Trad. din limba germană de Dorin Tilinca. București: Ed. Jurnal literar, 1994. 267 p.
7. AVORNIC, Gheorghe et al. *Teoria generală a dreptului*. Ch.: Cartier, 2004. 656 p. ISBN 9975-79-274-X
8. POPESCU, V. Deontologia și moralitatea riscului. In: *Revistă de filosofie*. 1995, nr. 5-6, p. 577
9. BANCIU, Dan. *Elemente de sociologie juridică*. București: Lumina Lex, 2000. 272 p. ISBN 973-588-278-7
1. BANCIU, Dan. *Control social și sancțiuni sociale*. București: Ed. Victor, 1999. 973-98826-5-X

c) Note consecutive

Notele se prezintă în ordinea lor numerică. Pentru note consecutive, numerele prezentate în text între paranteze rotunde, drepte sau în formă de exponenți, trimit la notele numerotate în ordinea apariției lor în text. Aceste note conțin referințe la resursele de informare citate.

O notă, care trimite la o resursă de informare citată într-o notă anterioară, trebuie fie să repete întreaga referință, fie să conțină numărul notei anterioare, cu specificarea paginilor citate.

Dacă o resursă de informare este citată de mai multe ori, citările ulterioare primesc numere distincte. [1, p. 197]

Exemplu:

Dat fiind faptul că în relațiile internaționale scepticismul moral –adică respingerea oricăror norme morale care să guverneze derularea conflictului dintre națiuni sau prevalența „rațiunii de stat” asupra considerațiilor morale ordinare - beneficiază de mai multă credibilitate decât aplicat în comportamentul individual... [1, p. 197]

Astăzi deontologia a devenit parte componentă a dreptului pozitiv sub forma dreptului disciplinar, servind drept mijloc de autoapărare pentru grupurile de oameni ce țin de o anumită profesie [2, p. 51]

Filozoful român Vasile Popescu definește deontologia *ca un sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit scop profesional [3]*

După opinia unor cercetători deontologia operează cu o serie de instrumente adecvate fiecărei profesii în parte, cum ar fi : jurământul, codurile etice, codurile deontologice... [4, 5]

Prin lege, în acest sens, se înțelege o structură deosebită (funcțională) a relațiilor sociale ce se caracterizează prin raporturi necesare, relativ stabile și repetabile între sisteme sau procese, între aspectele intrinseci ale acestui sistem sau fenomen [6]

Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii. El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, legii despre drepturile cetățenilor noștri [7]

sau

Dat fiind faptul că în relațiile internaționale scepticismul moral –adică respingerea oricăror norme morale care să guverneze derularea conflictului dintre națiuni sau prevalența „rațiunii de stat” asupra considerațiilor morale ordinare - beneficiază de mai multă credibilitate decât aplicat în comportamentul individual...^{1, p. 197}

Astăzi deontologia a devenit parte componentă a dreptului pozitiv sub forma dreptului disciplinar, servind drept mijloc de autoapărare pentru grupurile de oameni ce țin de o anumită profesie^{2, p. 51}

Filozoful român Vasile Popescu definește deontologia ca un sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit scop profesional³

După opinia unor cercetători deontologia operează cu o serie de instrumente adecvate fiecărei profesii în parte, cum ar fi : jurământul, codurile etice, codurile deontologice...^{4, 5}

Prin lege, în acest sens, se înțelege o structură deosebită (funcțională) a relațiilor sociale ce se caracterizează prin raporturi necesare, relativ stabile și repetabile între sisteme sau procese, între aspectele intrinseci ale acestui sistem sau fenomen⁶

Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii. El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, legii despre drepturile cetățenilor noștri⁷

Exemple: Note consecutive în lista de referințe:

1. *Tratat de etică*. Ed. Peter SINGER, trad. coord. de Vasile BOARI, Raluca MĂRINCEAN. Iași: Polirom, 2006, p. 197. ISBN 978-973-46-0243-8
2. CAPCELEA, Valeriu. *Etica și conduita umană: man pentru instituțiile de învățământ superior*. Ch.: Arc, 2010, p. 51. ISBN 978-9975-61-598-3
3. POPESCU, V. Deontologia și moralitatea riscului. In: *Revistă de filosofie*. 1995, nr. 5-6, p. 577.
4. POPESCU, Eugen. *Deontologia funcției publice: curs univ*. Sibiu: Ed. Univ. „Lucian Blaga”, 2007, p. 16. ISBN 978-973-739-457-6
5. CAPCELEA, Valeriu. *Deontologia juridică: man. pentru facultățile de drept*. Ch.: Arc, 2007, p. 43. ISBN 978-9975-61-190-9

6. CAPCELEA, Valeriu. *Normele sociale*. Ch.: Arc, 2007b, p. 51. ISBN 978-9975-61-185-5
7. CAPCELEA, ref. 5, p. 249.
8. BANCIU, Dan. *Elemente de sociologie juridică*. București: Lumina Lex, 2000. 272 p. ISBN 973-588-278-7

ABREVIERILE utilizate în referințe se precizează chiar în prima notă.

În unele cazuri se indică informații despre locul unde explicațiile abrevierilor pot fi găsite.

Exemplul 1

Descifrarea abrevierilor:

CEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

ONG – Organizație neguvernamentală

ECTS = European Credit Transfer and Documentation System

OECD = Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică

Exemplul 2

- ABREVIERILE menționate mai sus pot fi găsite la p. 3 (BULAT, G. *Marketing educațional*. Ch.: Serebia, 2011).

Notă: *Pe parcursul listei de referințe trebuie să fie folosit același sistem de punctuație și formatare. Fiecare element al referinței trebuie să fie clar separat de elementele următoare printr-un semn de punctuație sau prin schimbarea caracterelor.*

EXEMPLU DE REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

LA TEMA: *Conceptul de prevenire a criminalității*

1. *Codul penal al Republicii Moldova cu ultimile modificări și completări*: Monitorul Oficial nr. 191-193 din 01.10.2010. Ch.: Lavilat-Info, 2011. 112 p. ISBN 978-9975-4151-6-3.

2. Lege cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr. 297 din 24. 02. 1999. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 1999, nr. 39-41, p. 17.
3. Lege cu privire la mediere: nr. 134-XVI din 14. 06. 2007. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2007, nr. 188-191, pp. 8-12.
4. Lege cu privire la sistemul penitenciar: nr. 1036-XIII din 17. 12. 1996. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2008, nr. 183-185, pp. 7-15.
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității: nr. 1643 din 31.12. 2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr. 16-18, pp. 26-43.
6. Постановление о порядке разработки стандартов занятости для рабочих профессий: nr. 952 от 16.12.2011. В: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2011, nr. 227-232, pp. 21-24.
7. Sursa: AMZA, Tudor. *Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică*. București: Lumina Lex, 2002. 1085 p. ISBN 973-588-492-5
8. AVORNIC, Gheorghe et al. *Teoria generală a dreptului*. Ch.: Cartier, 2004. 656 p. ISBN 9975-79-274-X
9. BANCIU, Dan. *Elemente de sociologie juridică*. București: Lumina Lex, 2000. 272 p. ISBN 973-588-278-7
10. BANCIU, Dan P., VOICU, Marin, RĂDULESCU, Sorin M. *Introducere în sociologia devianței*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1985. 253 p.
11. BEJAN, Octavian. *Explicația criminologică a comportamentului criminal*. Ch.: Centrul de prevenire și Asistență Criminologică, 2009. 136 p. ISBN 978-9975-980-500
12. BUJOR, Valeriu et al. *Elemente de criminologie*. Ch.: Știința, 1997. 86 p. ISBN 9975-67-049-0
13. CIOBANU, Igor. Dinamică criminalității. In: *Legea și viața*. 2006, nr. 9, pp. 21-24. ISSN 1810-309X

14. CUSSON, Maurice. *Prévenir la délinquance*. Paris: PUF, 2002. 234 p. ISBN 9782130572381
15. DINCU, Aurel. *Bazele criminologiei*. București: Arcadia, 1995. 244 p. ISBN 973-96351-0-5
16. *Evoluția criminalității în România* [online] [accesat 21 dec. 2012]. Disponibil: <http://www.criminologie.ro/SRCC/Lang/Romana/Projects/Crime-Trends/>
17. ILIE, Dorin. *Sanctiuni privind obligativitatea în mediere* [online] [accesat 21 dec. 2012]. Disponibil: <http://www.juridice.ro/242138/sanctiuni-privind-obligativitatea-in-mediere.html>
18. GLADCHI, Gheorghe. Reacția socială împotriva criminalității - delimitări conceptuale. In: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova* : Ser. șt. socioumanistice. 2002, vol. I, pp. 187-192.
19. NISTOREANU, Gheorghe, PĂUN, Costică. *Criminologie*. București: Ed. Europa Nova, 1996. 318 p. ISBN 973-9183-26-3
20. STĂNOIU, Rodica Mihaela. *Criminologie*. Ed. a 4-a rev. și adăugită. București: Ed. Oscar Print, 1999. 223 p. ISBN 973-9264-10-7
21. TĂNĂSESCU, Iancu, TĂNĂSESCU, Camil, TĂNĂSESCU, Gabriel. *Criminologie*. București : All Beck, 2003. 282 p. ISBN 973-655-245-4
22. VÎRTOSU, Ina. Rolul ONG-urilor în prevenirea traficului de ființe umane. In: *Probleme actuale privind combaterea traficului de femei*: materialele conf. șt.-pract. intern., Chișinău, 2-3 iun. 2011. Ch., 2011, pp. 239-249. ISBN 978-9975-935-88-3
23. ZUBCO, Angela. Oportunități și perspective ale medierii în cauzele penale. In: „*Procuratura Republicii Moldova la 20 ani. Rolul și locul Procuraturii într-un stat de drept*”: conf. șt.-practică, Chișinău, 27 ian. 2012. Chișinău, 2012, pp. 162-170.

24. ГАБРЕЛЯН, Э. В. Правовая политика в условиях модернизации (по материалам Всероссийской конференции в Институте государства и права РАН). В: *Государство и право*. 2011, nr. 10, pp. 118-126.

25. ДОЛГОВА, А. И. *Криминология*: краткий учеб. курс. М.: Изд-во НОРМА, 2003. 267 p. ISBN 5-89123-501-3

26. КУДРЯВЦЕВ, В. Н., ЭМИНОВ, В. Е. *Криминология* [online] М.: Норма, 2009 [accesat 21 dec. 2012]. Disponibil: <http://www.twirpx.com/files/law/crime/lectures/>

27. СУЛТ, Георгий. Ресоциализация как цель исполнения наказания в Республике Молдова. In: *Rev. Naț. de Drept*. 2011, nr. 2, pp. 55-60.

28. ХОХРЯКОВ, Г.Ф. *Криминология*. М: Юристъ, 1999. 511 p. ISBN 5-7975-0192-9

ETICA ÎN PROCESUL DE CERCETARE

În elaborarea unei lucrări științifice autorii trebuie să respecte legislația în vigoare:

- *Constituția Republicii Moldova*
- *Legea privind accesul la informație;*
- *Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe ;*
- *Codul Penal al RM;*
- *Codul cu privire la știință și inovare al RM;*
- *Codul etic al bibliotecarilor.*

În cadrul efectuării cercetării se cere a ține cont de o serie de aspecte cu caracter etic:

- ◆ Lucrarea trebuie să reflecte integral munca autorului.
- ◆ Lista referințelor bibliografice este expresia atitudinii etice în raport cu sursele de informare utilizate.

Pentru a nu fi acuzați de plagiat, rețineți următoarele indicații

- ✓ Orice text al altui autor este plasat între ghilimele indicându-se numele autorului și titlul lucrării.
- ✓ Chiar dacă nu citezi cuvânt cu cuvânt, menționează cuvintele autorului.

- ✓ Dacă ai un concept științific care nu este cunoscut, indică sursa.
- ✓ Reproducerea cu propriile cuvinte ale celor mai importante idei din text.
- ✓ Utilizarea textelor de pe situri web, cu indicarea adreselor exacte.
- ✓ Toate sursele citate în textul lucrării trebuie să se regăsească în lista de referințe.
- ✓ Utilizați un format standard de citare unic pe tot parcursul lucrării.
- ✓ Ideile autorilor citați trebuie sintetizate și nu reproduse integral.

ÎN ATENȚIA CERCETĂTORILOR!

Cercetătorul universitar contemporan beneficiază de un sistem de informare prietenos și accesibil pus la dispoziție de **Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo”**:

Servicii electronice

- Catalogul on-line cu informații despre documentele din colecția Bibliotecii, care poate fi consultat la terminalele TinRead / OPAC precum și pe site-ul Bibliotecii: <http://www.libruniv.usb.md>:
- Biblioteca Digitală: full-textele lucrărilor cadrelor didactice și ale bibliotecarilor universitari: cursuri, prelegeri, culegeri de exerciții, curriculum-uri;
- Revistele științifice elaborate de universitarii bălțeni (full-texte): *Fizică și tehnică: procese, modele, experimente*; *Artă și educație artistică*; *Limbaj și context = Speech and Context*; *Glottodidactica*; *SEM N* <http://www.semn.md/>; *NRF: Noua Revistă Filologică*); *Revista Tehnocopia*; *Confluente bibliologice* disponibile on-line;
- Catalogul achizițiilor recente
<http://www.libruniv.usb.md>, începând cu anul 2006
- Expoziții on-line: achiziții recente / tematice
- Blogul eIFL-OA Moldova - <http://oarm.blog2x2.net/> care facilitează accesul deschis la Informații și resurse științifice electronice (reviste, teze de doctorat) din Moldova.
În contextul diversificării serviciilor pentru utilizatori în Biblioteca a fost inițiat Proiectul *Prin blogurile Bibliotecii mai aproape de utilizatori*. Conectarea la blogurile Bibliotecii de pe site-ul <http://libruniv.usb.md> meniul **BLOGURI BIBLIOTECĂ**
- **Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo”**-
<http://bsubalti.wordpress.com/>;

- **Oficiul Documente Muzicale** -<http://odmbsu.blogspot.com/> ;
- **Sala de lectură nr 1 Științe socioumanistice și economice** - <http://sl1bsu.blogspot.com/>;
- **Sala de lectură nr 2 Științe Filologice** - <http://slfilologie.blogspot.com>
- **Sala de Lectură nr 3 Științe psihopedagogice, naturii, reale. Arte** - <http://sl3stiintereale.blogspot.com/> ;
- **Oficiul Documente în Limbi Străine** – <http://odls4bsu.blogspot.com/>
- **Servicii de referințe electronice**
- **„Întreabă bibliotecarul”** - reprezintă un serviciu de bibliotecă pentru utilizatorii aflați la distanță accesat prin intermediul paginii web (<http://libruniv.usb.md>)

Formular DSI (Difuzarea selectivă a informației)

Diseminarea selectivă a Informației, are menirea de a satisface cerințele informaționale a unui grup de utilizatori antrenați în munca de cercetare științifică. Principalele aspecte ce țin nemijlocit de promovarea acestei direcții de activitate:

Acces INTERNET:

- ✚ **REM** Prin intermediul Consorțiului **REM** (Resurse Electronice pentru Moldova) Biblioteca oferă acces gratuit la resursele Companiei Editoriale **EBSCO Publishing**, peste 18 200 reviste full text, 2 500 cărți, broșuri, ediții de referință în limba engleză cu translator automat în circa 35 de limbi din 11 baze de date.

Articolele sînt prezentate în 2 formate HTML și PDF. Informația pe EBSCOhost este actualizată zilnic (<http://search.epnet.com>)

- ✚ **Oxford Reference** - o culegere a 125 de subiecte academice de bază, dicționare, citate, informații. Conținutul complet se lansează de trei ori pe an cu noi titluri și ediții actualizate

- ✚ **HeinOnline** ofera acces la peste 1200 reviste publicate de universitățile americane și europene (ex. Yale Journal of International Law, Oxford Journal of Legal Studies etc.), inclusiv cele ale barourilor de avocați (ex. American Bar Association Journal etc.) și cuprinde peste 550 texte clasice,

monografiile și antologii din domeniul jurisprudenței incluse în renumita *Bibliography of Early American Law* și recomandate de către *Association of American Law Schools*.

✚ **Biblioteca electronică a tezelor de doctor a Bibliotecii de Stat din Rusia** <http://diss.rsl.ru/>

oferă acces la full-textele autoreferatelor și tezelor de doctor recente și retrospective din colecția **Bibliotecii electronice a tezelor de doctor a Bibliotecii de Stat din Rusia**. La moment Biblioteca deține peste 700 000 de full-texte ale tezelor de doctor și autoreferatelor lor.

Biblioteca electronică a tezelor de doctor a Bibliotecii de Stat din Rusia este o șansă pentru mii de savanți de a-și realiza posibilitățile personale și pe cele ale echipei de cercetare într-un aspect nou, de a-și reforma concepțiile științifice, de a reduce costul cercetărilor științifice

✚ **Agencia Universitară a Francofoniei (AUF)**

este o instituție multi-laterală care susține cooperarea și solidaritatea între instituțiile universitare francofone și favorizează dezvoltarea învățământului superior și a cercetării. AUF reprezintă o rețea mondială de 686 instituții de învățământ superior și de cercetare; (<http://www.auf.org/accueil/membres>), dintre care 60 în Europa Centrală și Orientală (<http://www.auf.org/implantations>).

✚ **Banca Mondială** (nu este o „bancă” în sensul adevărat al cuvântului) este o organizație internațională. BIRD (Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare). Obiectivul principal al Băncii Mondiale în Moldova este de a contribui la reducerea sărăciei și la creșterea economic durabilă printr-o consultanță în stabilirea unor politici eficiente, prin suportul procesului de reformare, finanțarea investițiilor și prin servicii consultative și analitice.

✚ **EU Bookshop** este o librărie virtuală care oferă acces la 700 000 de publicații oficiale ale Uniunii Europene.

<http://bookshop.europa.eu/en/home/>

✚ **NATO** Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (North Atlantic Treaty Organisation, NATO) este o alianță defensivă politico-militară formată din 28 de state din America de Nord și

Europa creată cu scopul de a proteja libertatea și securitatea statelor membre prin mijloace politice și militare în conformitate cu **Tratatul Atlanticului de Nord**, semnat la 4 Aprilie 1949 la Washington. Principiul fundamental de activitate al NATO este angajarea comună în sprijinul cooperării reciproce între statele membre, bazată pe indivizibilitatea și securitatea membrilor săi.

Baza de date ONU cuprinde aproximativ toate tipurile de documente ONU, date, publicității, începând cu mijlocul anilor 1990. Categoriile de documente incluse sînt: Rezoluții începand cu anul 1946 (Consiliu de Securitate, Adunarea Generala, Consiliul Economic si Social, Consiliul de Încredere) Documente selectate ale Consiliului de Securitate și ale Adunării Generale începînd cu anul 1985, Propuneri de rezoluții, Inregistrări ale întîlnirilor (PVs si SPs), Rapoarte Documente administrative (ST/AI-, ST/C/-, St/SGB/-), Sentințe ale Tribunalului Administrativ; <http://www.undp.md/>

Baza de date MoldLex - full-textele actelor juridice cu caracter normativ - public adoptate în Republica Mol-dova, începînd cu anul 1989.

Baza de date SumarScanat - propune noi modalități de informare privind conținutul cărților, publicațiilor în serie în limba engleză, franceză, germană, inclusiv Fondul *Wilhelmi*.

UNIVERSITATEA DE STAT ALECU RUSSO DIN BĂLȚI
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
CATEDRA DE ȘTIINȚE SOCIOUMANE

Proiect

La disciplina managementul proiectelor europene:

Consolidarea capacității pentru dezvoltare regională și cooperare transfrontalieră în
Republica Moldova

Conducător științific:

Ciobanu Ion, doctor în drept,
Lector superior universitar

Autorul:

Florea Andrei

BĂLȚI, 2013